

Kreditorių interesų atstovavimas skiriant bankroto administratorių

Lina Dzindzelėtaite-Šaltė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370) 655 09002
El. paštas: <lina.dzindzeletaite-salte@tf.stud.vu.lt>

Straipsnyje aptariama kreditorių interesų atstovavimo skiriant bankroto administratorių problematika. Pirmiausia įvertinami bankroto tikslai ir skirtingi interesai bankroto procese. Toliau straipsnyje analizuojamas bankroto administratoriaus vaidmuo bankroto procese, kreditorių autonomijos principo svarba ir kreditorių teisės dalyvauti renkant ir skiriant bankroto administratorių įgyvendinimas, atskleidžiama teorinė ir praktinė bankroto administratoriaus atrankos skyrimo problematika.

Pagrindiniai žodžiai: bankroto teisė, kreditorių interesai, kreditorių autonomijos principas, bankroto administratoriaus skyrimas.

The Representation of Creditors' Interests in Appointing a Bankruptcy Administrator

This article analyzes the representation of creditors' interests in appointing a bankruptcy administrator and issues related to it. First of all, the aims of bankruptcy and various competing interests in the bankruptcy proceedings are evaluated. Further in the article the role of a bankruptcy administrator, the significance of the principle of creditor autonomy, and the right of creditors to participate in selecting and appointing a bankruptcy administrator are discussed. Theoretical and practical issues of selecting and appointing a bankruptcy administrator are identified as well.

Keywords: bankruptcy law, creditors' interests, the principle of creditor autonomy, the appointment of bankruptcy administrator.

Įvadas

Kreditorių reikalavimų tenkinimas skolininko bankroto procese jau romėnų teisėje buvo suprantamas kaip neatskiriamas nuo trečiojo asmens dalyvavimo bankroto procese, kur bankroto procesui vadovauti buvo skiriamas kuratorius (lot. *curator bonorum*), laikytinas šių laikų teisėje esamo bankroto administratoriaus¹ instituto pradū². Vėliau bankroto teisinis reguliavimas ir svarbiausi jo elementai

¹ Bankroto administratorius skirtingose jurisdikcijose yra įvardijamas skirtingais terminais, kaip antai, bankroto patikėtinis (angl. *bankruptcy trustee*), nemokumo praktikas (angl. *insolvency practitioner*), nemokumo atstovas (angl. *insolvency representative*), kuris priklausomai nuo esamos teisinės sistemos gali būti suprantamas ne tik kaip bankroto administratorius, veikiantis bankroto procese, bet ir kaip nemokumo, restruktūrizavimo administratorius, veikiantis restruktūrizavimo ar gaivinimo procedūrose, tačiau įvardijamas tuo pačiu terminu.

² VĖLYVIS, S; MIKUCKIENĖ, V. Origin of Bankruptcy procedure in Roman Law. *Jurisprudencija*, 2009, Nr. 3(117), p. 293.

Received: 14/03/2018. Accepted: 19/06/2019

Copyright © 2019 Lina Dzindzelėtaite-Šaltė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

vystėsi skirtingai, jam turėjo įtakos viduramžių Italijos, ankstyvosios Vokietijos, Prancūzijos arba olandų teisės vystymosi kryptys ar bendrosios teisės modelis Jungtinėje Karalystėje, bankroto teisės vystymąsi pakirpęs nuo kontinentinėje Europoje vyraujančių tendencijų nepriklausiusia linkme.

Vis dėlto neatsižvelgiant į tai, kad bankroto teisės sistemos vystėsi skirtingai bei į skolininko ar visuotinio intereso svarbą bankroto procese, visose jurisdikcijose išliko svarbi kreditorių interesų tinkamo atstovavimo problematika bankroto procese, taip pat bankroto administratoriaus, kaip vieno iš pagrindinių efektyvų bankroto teisinio reglamentavimo įgyvendinimą užtikrinančių subjektų³, institutas. Kita vertus, labai išsiskyrė bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo procedūros. Vienose jų sprendimą dėl bankroto administratoriaus priima kreditoriai, kitose kreditoriai neturi teisės dalyvauti bankroto administratoriaus atrankoje ir jį skiriant. Tačiau tiek taikant vienas, tiek kitas procedūras, neišvengiama problemų, siekiant užtikrinti, kad bankroto administratorius veiktų taip, kad kreditorių interesai būtų atstovaujami pačiu geriausiu būdu ir kartu būtų įgyvendinami kiti bankroto tikslai ir laikomasi bankroto procese svarbių principų.

Tyrimo objektas – kreditorių interesų atstovavimas skiriant bankroto administratorių. Tyrimo tikslas – ištirti kreditorių interesų atstovavimo skiriant bankroto administratorių problematiką. Siekiant šio tikslo yra keliami tokie uždaviniai: 1) įvertinti bankroto tikslus ir skirtingų interesų derinimo bankroto procese svarbą ir apimtį; 2) atskleisti bankroto administratoriaus vaidmenį, vertinant šio subjekto funkcijų esmę ir paskirtį, analizuojant bankroto procese itin svarbų kreditorių autonomijos principą, jo apimtį ir ribojimus, bei analizuojant kreditorių dalyvavimą skiriant bankroto administratorių, kaip vieną iš kreditorių autonomijos elementų, kurio metu vertinamos pasirinktos Vokietijos, Didžiosios Britanijos jurisdikcijos⁴; 3) išanalizuoti pagrindines kreditorių interesų atstovavimo problemas renkant ir skiriant bankroto administratorių; 4) atliktu tyrimą, suformuoti išvadas dėl kreditorių interesų atstovavimo skiriant bankroto administratorių.

Atliekant mokslinį tyrimą naudojami tokie metodai: sisteminės analizės – analizuojant teisinio reglamentavimo, kuriuo nustatomas kreditorių dalyvavimas renkant ir skiriant bankroto administratorių, problemas, vertinant jų sprendimo galimybes; lyginamasis – analizuojant ir nustatant nagrinėjamo bankroto administratoriaus skyrimo atstovauti kreditorių interesams teisinį reglamentavimą skirtingose jurisdikcijose; teleologinis metodas naudotas nustatant bankroto ir analizuojamų teisės normų tikslus, turinį, jų raidą ir priežastis, lėmusias atitinkamą teisinį reglamentavimą; loginis – siejant doktrinoje ir praktikoje dėstomus argumentus, apibendrinant ir išskiriant kreditorių dalyvavimo skiriant bankroto administratorių problematiką bei teikiant išvadas.

Šios temos tam tikrus aspektus yra nagrinėję Lietuvos bankroto teisės mokslininkai: L. Meškys ir U. Matekonytė⁵, kurie savo straipsnyje nagrinėjo bankroto administratoriaus nešališkumo aspektą, R. Jazbutis, V. Mikuckienė, S. Kavalnė, R. Norkus, tačiau išsamaus tyrimo straipsnyje analizuojama perspektyva, kai vertinamas kreditorių interesų atstovavimo klausimas skiriant bankroto administratorių, nėra atlikta. Pažymėtini šie užsienio autoriai, nagrinėjantys su straipsnyje analizuojama tema susijusius klausimus: D. Goode, R. Bork, W. Uhlenbruck, A. Keay.

³ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency law [interaktyvus]. New York: United Nations, 2005 [žiūrėta 2018 m. sausio 15 d.], p. 174. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf>.

⁴ Šios dvi jurisdikcijos pasirinktos, kaip jurisdikcijos, įtvirtinusios teisinį reglamentavimą, dėl kurio kreditorių gaunama grąža bankroto procese yra didesnė nei Lietuvoje, ir kartu taikančios kitas, nei Lietuvoje įtvirtinta bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo procedūras.

⁵ MEŠKYS, L.; MATEKONYTĖ, U. Bankroto administratoriaus nešališkumo užtikrinimas Baltijos šalyse: bankroto administratoriaus skyrimo aspektai. *Jurisprudencija*, 2014, t. 12, p. 63–80.

1. Bankroto tikslai ir skirtingų interesų derinimas bankroto procese

Siekiant įvertinti kiekvieno teisinio reglamentavimo pranašumus ir trūkumus, pirmiausia reikėtų įvertinti tikslus, kurių yra siekiama atitinkamu reglamentavimu. Bankroto tikslai gali būti vertinami išskiriant jų grupes, t. y. bankroto teisės tikslus, bankroto proceso tikslus ir bankroto teisinių santykių subjektų tikslus⁶.

Bankroto teisės tikslus identifikuoti nėra paprasta ir daugelyje jurisdikcijų tai vis dar kelia teorines diskusijas⁷. Vis dėlto mokslinėje literatūroje iš esmės pritariama Pasaulio banko suformuotiems tikslams, kuriais turėtų remtis efektyvios nemokumo sistemos⁸ ir kurie iš dalies atkartojami Lietuvos mokslinėje literatūroje nurodant, kad bankroto tikslas yra reglamentuoti teisinius santykius, kai skolininkas nesugeba vykdyti įsipareigojimų, sukurti nemokių ūkio subjektų pasitraukimo iš ekonominės veiklos arba jų mokumo atkūrimo mechanizmą bei užtikrinti, kad kuo labiau būtų apsaugoti kreditorių interesai ir nepažeisti skolininko interesai⁹.

Tuo atveju, kai skolininkas yra nemokus ir jo mokumas jau negali būti atkurtas, bankroto proceso pagrindiniu tikslu tampa operatyvus ir efektyvus skolininko įmonės likvidavimas kuo labiau patenkiant kreditorių reikalavimus¹⁰, t. y. suteikiant prioritetą kreditorių interesams, tam pritarė ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas¹¹.

Vis dėlto svarbu įvertinti tai, kad kreditorių ar jų grupių interesai paprastai yra individualūs ir dažnai nesutampa¹². Vienokį suinteresuotumą turi kreditoriai, kaip įkaito turėtojai, mokestinius reikalavimus turintys kreditoriai ar kiti kreditoriai¹³. Dėl to kreditorių interesas šiuo atveju turi būti vertinamas kaip jų visumos interesų užtikrinimas.

Dažnai kreditorių interesams prieštarauja skolininko interesas, dažniausiai pasireiškiantis siekiu atkurti skolininko įmonės mokumą ir toliau vykdyti veiklą¹⁴, siekiu paveikti turto vertės nustatymą, kuris gali turėti įtakos vertinant nemokumo statusą ar sudarant taikos sutartį, kaip galimą įmonės gaivinimo ar skolų nurašymo būdą.

Be to, kadangi bankroto procedūra dažnai yra privaloma, užtikrinanti kolektyvinius veiksmus ir kreditorių kaip visumos interesų tenkinimą, bankroto procesas paliečia ir viešąjį interesą¹⁵.

⁶ KAVALNĖ, Salvija, et al. *Bankroto teisė: pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 29.

⁷ KEAY, A.; WALTON, P. *Insolvency Law* <...>, p. 24.

⁸ Žr. The World Bank. Principles for Effective Creditor/Debtor Regimes [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <[http://siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/2015_Revised_ICR_Principles\(3\).pdf](http://siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/2015_Revised_ICR_Principles(3).pdf)>; Tapatūs tikslai įvardijami ir UNCITRAL parengtame teisėkūros vadove. Žr. UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency law [interaktyvus]. New York: United Nations, 2005 [žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf>.

⁹ KAVALNĖ, Salvija, et al. *Bankroto teisė* <...>, p. 35.

¹⁰ The World Bank. Principles for Effective Creditor/Debtor <...>.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank Finland Plc v. UAB „Ingero“*, bylos Nr. 3K-3-16/2014, kat. 126.1, 126.7.

¹² UHLENBRUCK, Wilhelm, et al. *Insolvenzordnung* [Elektronische Ressource]: Kommentar. München, 2015, § 1 Rn. 13.

¹³ ARMOUR, J.; et al. *The Costs and Benefits of Secured Creditor Control in Bankruptcy: Evidence from the UK* (2009 m. kovo 1 d.). 1st Annual Conference on Empirical Legal Studies Paper, University of Cambridge Centre for Business Research Working Paper No. 332 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=912302>. or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.912302>>.

¹⁴ KAVALNĖ, Salvija, et al. *Bankroto teisė* <...>, p. 29.

¹⁵ KEAY, Andrew. Balancing interests in Bankruptcy Law. *Common Law World Review*, 2000, t. 206, p. 212–216, p. 216, KEAY, A.; WALTON, P. *Insolvency Law* <...>, p. 29, KEAY, Andrew. Insolvency law: A matter of public interest? *Northern Ireland Legal Quarterly*, 2000, t. 51, p. 509. Šia prasme viešojo intereso egzistavimą ir būtinybę jį užtikrinti įvardijo ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje A.L., V.L. v. UAB „Principo reikalas“, Nr. e3K-3-263-313/2017, kat. 3.4.2.8.4., 3.4.2.10.2.).

Taigi bankroto procese kertasi daug skirtingų interesų, kurie negali būti užtikrinti visiškai¹⁶, todėl įstatymų leidėjui tenka pareiga išgryninti bankrotu siekiamus tikslus, kuriais remiantis būtų formuojami principai ir teisės normos, reglamentuojančios subjektų teises ir pareigas ir tokiu būdu pasiekta interesų pusiausvyra.

2. Bankroto administratorius ir kreditorių autonomijos įgyvendinimas

2.1. Bankroto administratoriaus vaidmuo ir teisinis statusas

Bankroto administratoriaus vaidmuo užtikrinant veiksmingą nemokumo teisės įgyvendinimą yra esminis¹⁷. Bankroto administratorius, pradėjęs bankroto procedūrą, perima įmonės valdymą ir bankroto įstatymo nustatyta tvarka valdo, naudoja skolininko įmonės turtą ir juo disponuoja, užtikrina turto apsaugą, vadovauja įmonės ūkinei ir komercinei veiklai, tenkina kreditorių reikalavimus, taip pat garantuoja skolininko įmonės interesus, organizuoja ir atlieka kitus bankroto įstatyme nustatytus veiksmus¹⁸. Nemokumo procesas neįsivaizduojamas be nemokumo administratoriaus, kuris yra grandis tarp teismo, kreditorių ir skolininko¹⁹.

Vis dėlto bankroto administratoriaus teisinis statusas nėra aiškus ir teorinės diskusijos teisės moksle dėl bankroto administratoriaus teisinio statuso nesibaigia²⁰. Vokietijoje labiausiai palaikoma tarnybos teorija (vok. *Amtstheorie*), kuri bankroto administratorių traktuoja kaip savarankišką asmenį, proceso šalį pagal įstatymą, veikiantį vietoj skolininko, ir kurio veiklą prižiūri teismas, o už savo pareigų nevykdymą ar įgaliojimų viršijimą bankroto administratorius privalo prisiimti atsakomybę. Didžiosios Britanijos mokslinėje literatūroje dėl savo veiksmų daugialypiškumo bankroto administratorius yra laikomas hibridiniu „mišiniu“, turinčiu patikėtinio, įgyjančio fiduciarines pareigas tiek skolininkui, tiek kreditoriams, kaip visumai, agento, įgyjančio teisę skolininko įmonės vardu prisiimti įsipareigojimus, ir teismo pareigūno (angl. *officer of the court*) elementų²¹. Lietuvoje taip pat nėra suformuluotas aiškus bankroto administratoriaus teisinis statusas, tačiau įvardijama, kad bankroto administratorius yra ir įmonės atstovas, ginantis ir visų kreditorių interesus²², ir taip pat verslu užsiimantis subjektas²³.

Nė vienoje analizuojamų jurisdikcijų nėra aiškaus bankroto administratoriaus teisinio statuso apibrėžimo, o įtvirtinant teisinį reglamentavimą galima išspręsti aiškumo dėl bankroto administratoriaus teisinio statuso stoką²⁴. Vis dėlto, manytina, kad aiškesnis bankroto administratoriaus teisinio statuso

¹⁶ KEAY, A.; WALTON, P. *Insolvency Law* <...>, p. 23.

¹⁷ MCCORMACK, Gerard; *et al. European Insolvency Law: Reform and Harmonization*. Edward Elgar Publishing Ltd., 2017, p. 65; WESTERMANN, Ann-Kristin. *Die Auswahl und die Bestellung des (vorläufigen) Insolvenzverwalters im Widerstreit der Interessen von Gläubigern und Schuldner*. Köln: RWS Verlag Kommunikationsforum GmbH, 2016, p. 8; UNCITRAL. *Legislative Guide* <...>, p. 174.

¹⁸ JAZBUTIS, Remigijus. Bankroto administratoriaus statusas. Tendencijos ir perspektyvos. *Teisės problemos*, 2004, Nr. 3 (45), p. 7.

¹⁹ The European Bank of Reconstruction and Development. *Assessment of Insolvency Office Holders: Review of the profession in the EBRD region* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.insol.org/_files/pdf/EBRD%202014%20insolvency%20office%202029.10.2014_web%202.pdf>.

²⁰ WESTERMANN, Ann-Kristin. *Die Auswahl* <...>, p. 23.

²¹ KEAY, A.; WALTON, P. *Insolvency Law* <...>, p. 309.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *V.K. v. UAB „Skirmuva“*, bylos Nr. 3K-3-477/2011, kat. 126.3., 126.5.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybinė mokesčių inspekcija v. UAB „Šilterma“*, bylos Nr. 3K-3-486/2010, kat. 126.3.

²⁴ KAVALNĖ, Salvija, *et al. Bankroto teisė* <...>, p. 263.

įvardijimas galėtų padėti formuojant kitų bankroto proceso subjektų teises spręsti dėl konkrečioje bankroto byloje parenkamo ir skiriamo bankroto administratoriaus.

2.2. Kreditorių autonomijos principas, jo taikymas ir apribojimai

Kadangi nemokumo procesas yra kilęs iš kreditorių savireguliacijos pagrindo²⁵, o kreditorių interesas yra svarbiausias bankroto procese, vystantis bankroto procesui pirmiausia sprendimo teisė buvo perleista kreditoriams, teismą paliekant kaip proceso normų laikymosi, priežiūros mechanizmą²⁶. Tačiau dėl bankroto proceso, kaip kolektyvinio proceso, prigimties, skolininko ir viešojo intereso egzistavimo bankroto procese²⁷ bei kreditorių siekio prioritetizuoti individualius interesus, kreditorių autonomija be valstybės įsikišimo pagrindai tapo sunkiai įsivaizduojama. Dėl to daugelyje šalių kreditorių autonomijos principas įstatymų leidėjo per laiką buvo tolydžio ribojamas, įskaitant ir kreditorių teisę dalyvauti renkant ir skiriant bankroto administratorių ribojimą, dėl to nemokumo procesas virto bendru bankroto administratoriaus, teismo ir kreditorių darbu.

Vis dėlto kreditorių autonomijos idėja ir problema liko aktuali siekiant nustatyti tinkamą tiek pačių kreditorių, tiek kitų bankroto interesų pusiausvyrą. Pasaulio banko parengtuose Principuose²⁸ nurodoma, kad kreditorių interesai turi būti apsaugoti įtvirtinant kreditoriams efektyvias priemones prižiūrėti nemokumo procesą ir jame dalyvauti²⁹, o Pasaulio banko tyrime „Doing Business“ vertinant nemokumo sistemą ir jos efektyvumą tarp kriterijų, suteikiančių vertinamuosius balus, numatyta kreditorių teisė dalyvauti bankroto administratoriaus atrankoje ir jį skiriant.

Todėl įstatymų leidėjui kyla pareiga įvertinti visus bankroto procese vyraujančius kreditorių interesus, tačiau įvertinti kreditorių autonomijos įgyvendinimo svarbą. Siekdamos tai įgyvendinti valstybės renkasi skirtingus mechanizmus. Pavyzdžiui, Vokietijoje, siekiant išlaikyti kreditorių autonomiją, nuolatos ieškoma sprendimų, kurie galėtų užtikrinti šio principo egzistavimą ir kartu užtikrintų kitų proceso tikslų įgyvendinimą³⁰. Didžiojoje Britanijoje nors teorinėje plotmėje labiau diskutuojama tarp bendruomenės teorijos (angl. *communitarian theory*), pagal kurią šalia svarbiausio kreditorių intereso yra ir kitų interesų, ir vertybių daugeto (angl. *multiple values approach*) teorijos, kuri numato, jog negalima išskirti kurio nors vieno intereso ir visi jie yra svarbūs, tačiau kreditorių autonomija pasireiškia plačiai³¹.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje kreditorių autonomijos principo egzistavimas bankroto procese yra įvertintas³², vis dėlto tiek teismų praktikoje, tiek mokslinėje literatūroje šis principas la-

²⁵ FREGE, Michael; *et al.* *Insolvenzrecht*. München: Verlag C. H. Beck oHG, 2015, Rn. 15.

²⁶ XIX amžiaus pabaigoje Europoje vykusios nemokumo teisės reformos rėmėsi liberaliomis idėjomis, pabrėžusiomis kreditorių valdžią ir laisvą valią nuo teismo nemokumo procese. Tačiau dėl šių liberalių idėjų įvykdytos reformos labai greitai sulaukė kritikos iš įvairių perspektyvų, įskaitant ir dėl plačių kreditoriams suteiktų teisių, dėl didelės kreditorių autonomijos bei dėl mažų teismo galių prižiūrėti ir kontroliuoti procesą. Žr. TROUP, T.; FRÖSSEL, A. Abuse of Principles of Creditor Autonomy in Insolvency Proceedings, 2017, *European Review of Private Law*, t. 4, p. 745–747.

²⁷ Kreditorių autonomijos principas taip pat reiškia ekonominių, socialinių ir viešųjų interesų atsakymą išimtinai turtinio privataus kreditorių intereso atžvilgiu, kai kurių autorių nuomone, reiškia bankroto proceso reguliavimo panaikinimą. Žr. UHLENBRUCK, Wilhelm. Aus- und Abwahl des Insolvenzverwalters – Eine Schicksalsfrage der Insolvenzreform. *KTS. Zeitschrift für Insolvenzrecht*, 1989, Heft 2, p. 235.

²⁸ The World Bank. *Principles for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/518861467086038847/pdf/106399-WP-REVI-SED-PUBLIC-ICR-Principle-Final-Hyperlinks-revised-Latest.pdf>>.

²⁹ The World Bank. *Principles for Effective Insolvency* <...>.

³⁰ WESTERMANN, Ann-Kristin. *Die Auswahl* <...>, p. 23

³¹ KEAY, A.; WALTON, P. *Insolvency Law* <...>, p. 29–31.

³² Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank AB Lietuvos skyrius BUAB „VM Investicija“* bankroto byloje, bylos Nr. E3K-3-142-690/2018, kat. 3.4.3.1.

biau vertinamas kaip kreditorių susirinkimo teisės ir kartu pareigos priimti kreditoriams kaip visumai palankiausių sprendimą. Vis dėlto įstatymų leidybos procese Lietuvoje ribojant kreditoriams bankroto procese suteikiamas teises į kreditorių autonomijos principo svarbą atsižvelgiama mažiau.

3. Kreditorių interesų atstovavimo skiriant bankroto administratorių teorinė ir praktinė problematika

3.1. Bankroto administratoriaus skyrimas

Kadangi bankroto administratoriui tenka esminis vaidmuo bankroto procese, todėl pagrįsta manyti, kad bankroto administratoriaus pasirinkimo klausimas yra įvardijamas kaip likimo klausimas nemokumo procese³³.

Vis dėlto bankroto administratoriaus procedūros skirtingose jurisdikcijose skiriasi iš pagrindų. Vienose jų įtvirtinta visiška kreditorių teisė rinkti ir skirti bankroto administratorių, kitose – priešingai, nenumatoma jokių galimybių kreditoriams ištraukti į bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo procesą, t. y. įtvirtinta automatizuota, kompiuteriu generuojama atrankos procedūra ar visiška teismo teisė rinkti ir skirti bankroto administratorių. Pagal atliktus tyrimus, didžiojoje dalyje Europos šalių valstybių bankroto administratorių skyrimo funkcija yra priskiriama teismo kompetencijai, o kreditoriams tokia teisė yra suteikiama maždaug trečdalyje valstybių³⁴. Kita vertus, šalia šių griežčiausių pozicijų skirtingų jurisdikcijų teisės aktuose įtvirtinami tokie variantai, kai bankroto administratorius gali būti renkamas kreditorių ir skiriamas teismo, kuris papildomai įvertina, ar nėra pagrindų, dėl kurių kreditorių paskirtas asmuo negalėtų būti paskirtas konkrečioje bankroto byloje, arba pirminiame etape bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo teisę paliekant teismui ir kartu numatant kreditoriams teisę vėliau (paprastai per pirmąjį kreditorių susirinkimą) paskirti jų išrinktą bankroto administratorių.

Vertinant tyrimui pasirinktas jurisdikcijas, t. y. Vokietijos, Didžiosios Britanijos ir Lietuvos, susiduriama su skirtingu reglamentavimu.

Remiantis Vokietijos nemokumo teisiniu reglamentavimu, teismas, priimdamas sprendimą dėl bankroto bylos iškėlimo, turi nuspręsti dėl skiriamo bankroto administratoriaus. Bankroto administratorius, kuris turi atitikti įstatymo reikalavimus³⁵, yra parenkamas iš teismo sudaryto bankroto administratorių sąrašo teismo nuožiūra. Pirmojo kreditorių susirinkimo metu, kuris turi būti sušauktas ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo bankroto administratoriaus paskyrimo, bankroto administratorius gali būti pakeistas kreditorių susirinkimo sprendimu. Toks sprendimas yra priimtas, kai už atitinkamą kandidatūrą pasisako daugiau nei pusė balsavimo teisę turinčių kreditorių ir jų reikalavimų suma viršija pusę patvirtintų reikalavimų sumos. Svarbu paminėti, kad svarbiausi sprendimai bankroto procese priimami pirmosiomis iškelto bankroto bylos savaitėmis, o teismo paskirto bankroto administratoriaus pareiga sušaukti pirmąjį kreditorių susirinkimą, kuriame kreditoriai galėtų spręsti bankroto administratoriaus keitimo klausimą, turi būti įgyvendinta ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo jo paskyrimo. Kai yra tam tikros įstatyme numatytos aplinkybės ar esant kreditoriaus, skolininko ar laikinojo bankroto administratoriaus kreipimuisi, teismas iki bankroto bylos iškėlimo paskiria laikinąjį kreditorių komitetą, kuris šalia kitų teisių taip pat įgyja teisę pateikti teismui bankroto administratoriaus kandidatūrą, ją teismas privalo patvirtinti tik įvertinęs formalius tinkamumo reikalavimus.

³³ UHLENBRUCK, Wilhelm. Aus- und <...>, p. 229.

³⁴ The World Bank. Principles for Effective Insolvency <...>.

³⁵ Insolvenzordnung 56 straipsnis. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-internet.de/inso/index.html>>.

Didžiojoje Britanijoje, teismui priėmus sprendimą iškelti bankroto bylą³⁶, teismas paskiria pareigūną (angl. *official receiver*), kuris, nors ir perima skolininko įmonės valdymo organų įgaliojimus, tačiau neįgyja teisių, susijusių su turtu, jo pardavimu ir skirstymu. Kitaip tariant, atlikdamas labiau priežiūros funkciją, informacijos rinkimo ir ataskaitų teikimo teismui ir kreditoriams funkciją, jis nepriima svarbių sprendimų. Teismo pareigūnas gali būti pakeistas kreditorių susirinkimo, skolininko dalyvių sprendimu arba teismo pareigūno kreipimosi pagrindu paskiriamu bankroto administratoriumi. Kai dėl bankroto administratoriaus paskyrimo kreipiasi ir skolininko dalyviai ar teismo pareigūnas, ir kreditoriai, atsižvelgiama į kreditorių siūlomą bankroto administratoriaus kandidatūrą. Tokiu reglamentavimu, kuris paremtas plačios kreditorių autonomijos taikymu³⁷, kreditoriai įgyja plačias teises rinkti ir skirti bankroto administratorių bei vetuoti teismo paskirtą bankroto administratorių, teismui paliekant teisę vertinti, ar paskirtas bankroto administratorius atitinka formalius reikalavimus.

Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko kraštutinį bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo modelį, pagal kurį taikoma kompiuterizuota bankroto administratoriaus atrankos procedūra, kreditoriams suteikiant labai ribotas teises dalyvauti bankroto administratoriaus skyrimo procedūroje, o teismui – ribotą teisę atmesti „sistemos“ pasiūlytą bankroto administratoriaus kandidatūrą (ĮBĮ 11 straipsnio 2 dalis). Kreditorių galimybė dalyvauti reiškiant nuomonę dėl paskirto bankroto administratoriaus apribota iki galimybės ĮBĮ nustatytais atvejais kreiptis su motyvuotu prašymu dėl bankroto administratoriaus atstatydinimo ar nušalinimo³⁸. Teismų praktikoje toks prašymas vertinamas tik tuo atveju, kai yra nustatomi reikšmingi bankroto administratoriaus netinkamumo požymiai³⁹, o nušalinus ar atstatydinus paskirtą bankroto administratorių, naujas administratorius skiriamas laikantis tos pačios kompiuterizuotos bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo procedūros.

Reikia paminėti, kad toks ĮBĮ bankroto administratoriaus skyrimo procedūros reglamentavimas galioja tik nuo 2015 m. sausio 1 d. Iki tol galiojo ĮBĮ nuostatos, pagal kurias bankroto administratorius buvo skiriamas pagal pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo pateikusios šalies siūlymą, prieš tai gavus siūlomo bankroto administratoriaus sutikimą būti konkretaus skolininko bankroto administratoriumi. Pateikus prašymą dėl bankroto bylos iškėlimo su pasiūlyta bankroto administratoriaus kandidatūra, kitiems asmenims bankroto byloje taip pat buvo suteikiama teisė siūlyti kitą bankroto administratoriaus kandidatūrą, o teismas galėjo motyvuotai atmesti teikiamo administratoriaus kandidatūrą ir pareikalauti pateikti kitą administratoriaus kandidatūrą. Tačiau ši bankroto administratoriaus skyrimo procedūra buvo kritikuojama dėl korupcijos grėsmės⁴⁰ ir skaidrumo stokos⁴¹ bei dėl šališkumo ir priklausomumo problemos.

³⁶ Šio straipsnio kontekste vertinamos privalomojo likvidavimo (angl. *compulsory winding up*) ir savanoriškojo kreditorių likvidavimo (angl. *creditors' voluntary winding up*) procedūros.

³⁷ KOSTER, Malte. *Die Bestellung des Insolvenzverwalters: Eine vergleichende Untersuchung des deutschen und englischen Rechts*, Nomos Verlagsgesellschaft MbH & Co, 2005, p. 159.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad tuo atveju, kai teismas atmeta prašymą dėl bankroto administratoriaus atstatydinimo, proceso šalims paliekama teisė kreiptis į teismą dėl bankroto administratoriaus nušalinimo (Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Z.V. BUAB „FF Lizingas“ bankroto byloje, bylos Nr. 3K-3-432-313/2017, kat. 3.4.3.5.6.).

³⁹ Lietuvos apeliacinis teismas. 2018 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-412-330/2018 UAB „Lintera“ v. A.T., kat. 3.3.1.17.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. 2010 m. birželio 30 d. išvada Nr. L-01-2032 „Dėl korupcijos rizikos analizės Ūkio ministerijoje“, p. 59.

⁴¹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 4, 10, 11, 11⁴, 11⁵, 11⁶, 11⁷, 13, 13¹, 21, 22, 23, 26, 29, 31 ir 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XIP-4385.

3.2. Problemos tinkamai atstovauti kreditorių interesams taikant bankroto administratoriaus skyrimo procedūrą

Nors taikomų bankroto administratoriaus skyrimo procedūrų gausu, jos kelia vienokių ar kitokių problemų siekiant tinkamai atstovauti kreditorių interesams. Šiame straipsnyje tai analizuojama išskiriant pagrindines kryptis, kuriomis nagrinėjamos valstybės nukrypusios bankroto administratorių atrankos ir skyrimo reglamentavimu, pagrindines problemas, su kuriomis susiduriama taikant vieną ar kitą procedūrą, ir šių problemų sprendimo būdai.

Problemos tinkamai atstovauti kreditorių interesams, kai bankroto administratoriaus skyrimo teisė suteikiama kreditoriams, ir iš to kylančių problemų sprendimo būdai

Kaip jau aptarta, valstybės dažnai renkasi teisės kreditoriams suteikimo rinkti ir skirti bankroto administratorių modelį. Šiose jurisdikcijose toks reglamentavimas paprastai grindžiamas tuo, kad bankroto administratorius atstovauja kolektyviniams kreditorių interesams ir bankroto administratoriaus atlyginimas ir išlaidos yra kompensuojamos iš lėšų, kurios kitu atveju tektų kreditoriumi⁴². Tačiau turi būti atsižvelgiama į kelis svarbius aspektus, dėl kurių per didelės sprendimo galios suteikimas kreditoriams yra kritikuojamas.

Daug dėmesio skiriama, kad būtų paskirtas nepriklausomas ir nešališkas bankroto administratorius.

Lietuvoje tiek iki įsigaliojant automatizuotai bankroto administratoriaus procedūrai, tiek po pakeitimų ĮBĮ 11 straipsnio nurodomi apribojimai, kada asmuo negali būti skiriamas bankroto administratoriumi konkrečioje bankroto byloje, ir šie apribojimai yra laikomi nešališko, nepriklausomo ir teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi neturinčio bankroto administratoriaus užtikrinimo sąlygomis⁴³. Vis dėlto akivaizdu, kad vien šių sąlygų nepakanka tinkamai apsaugoti kreditorių interesus. Remiantis Lietuvos patirtimi, taikant iki 2015 metų galiojusią bankroto administratoriaus skyrimo procedūrą, šališkumo vienam ar daliai kreditorių, skolininkui problema buvo labai aktuali, nes kreditoriaus, skolininko ar kito prašymą dėl bankroto bylos iškėlimo teikiantis asmuo siūlė konkretų, jam palankų bankroto administratorių⁴⁴.

Vokietijos nemokumo įstatymo 56 straipsnyje įtvirtinta, kad bankroto administratoriumi gali būti skiriamas tik nuo kreditorių ir skolininko nepriklausomas asmuo, atitinkantis ir kitus įstatymo jam keliamus reikalavimus, o asmuo nėra nepriklausomas, jei yra pasiūlytas skolininko ar kreditoriaus⁴⁵. Šalia gausios mokslinės literatūros, kurioje pasisakoma, kad Vokietijos nemokumo įstatymas per daug riboja kreditorių autonomiją⁴⁶, nurodoma, kad tuo atveju, kai kreditoriams suteikiama teisė rinkti ir skirti bankroto administratorių, atsiranda korupcijos, šališko bankroto administratoriaus galimybė. Ir, atvirkščiai, kai bankroto administratorius yra skiriamas teismo, bankroto administratorius yra suinteresuotas būti gerai vertinamas teismo, veikti sąžiningai, kad teisėjas galėtų pasitikėti bankroto administratoriaus asmeniu ir jį skirti kitose nemokumo bylose⁴⁷.

⁴² MCCORMACK, Gerard; *et al. European Insolvency Law: Reform and Harmonization*. Edward Elgar Publishing Ltd., 2017, p. 80.

⁴³ KAVALNĖ, Salvija; *et al. Bankroto teisė: pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 269.

⁴⁴ Išsami bankroto administratoriaus nešališkumo ir nepriklausomumo analizė Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse atlikta ir aprašyta: žr. MEŠKYS, L.; MATEKONYTĖ, U. Bankroto administratoriaus nešališkumo užtikrinimas Baltijos šalyse: bankroto administratoriaus skyrimo aspektai. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 2014, t. 12, p. 63–80.

⁴⁵ Insolvenzordnung 56 straipsnis. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/inso/index.html>>.

⁴⁶ Pavyzdžiui, WESTERMANN, Ann-Kristin. Die Auswahl <...>, p. 23.

⁴⁷ GRUBER, U. Peter. Die neue <...>, p. 584.

Didžiojoje Britanijoje galiojančiame Nemokumo įstatyme nėra numatyta aiškios sąlygos ar prielaidos, kada nebūtų laikoma, jog bankroto administratorius yra nešališkas ir nepriklausomas, tačiau Didžiojoje Britanijoje, kaip bendrosios teisės jurisdikcijoje, būtinybė bankroto administratoriui išlaikyti nešališkumą yra įtvirtinta teismų praktikoje⁴⁸. Kita vertus, nesant aiškaus nešališkumo įpareigojimo įtvirtinimo įstatyme, didelę reikšmę turi nemokumo praktikų asociacijų priimami etikos kodeksai⁴⁹.

Taigi problema ir yra ta, kad aptariamas bankroto administratoriaus skyrimo modelis skatina didžiųjų kreditorių, paprastai bankų ir kitų finansų įstaigų, bei kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti turto įkeitimu ir (ar) hipoteka, dominavimą procese ir bankroto administratoriaus, priimančio jiems palankius sprendimus, t. y. veikiančio šališkai ir priklausomai, pasirinkimą.

Vis dėlto nagrinėjamosiose jurisdikcijose – Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje – įvertinus problemas dėl kreditoriams suteiktos teisės pasirinkti bankroto administratorių, ji mažinama vengiant apriboti kreditorių teisę dalyvauti procese, tačiau įtvirtinant kitas priemones. Vokietijoje šališko ir priklausomo bankroto administratoriaus skyrimo yra vengiama įtvirtinant kreditorių balsavimo procedūras, kuriose atskirai skaičiuojami ne tik balsai pagal turimų reikalavimų sumą, bet ir kreditorių grupių balsai. Dėl to didžiųjų kreditorių piktnaudžiavimo padėtimi problema lieka labiau teorinio lygmens⁵⁰. Siekiant išvengti nurodytų problemų, kreditoriams taip pat suteikiama teisė skusti netinkamus bankroto administratorių veiksmus ir atitinkamiems organams taikyti atsakomybę, patvirtinus elgesio netinkamumą.

Didžiojoje Britanijoje itin plačios teisės suteikiamos bankroto administratorių veiklą prižiūrinčioms institucijoms, kurios ne tik licencijuoja ir prižiūri, ar bankroto administratoriai laikosi teisės aktų reikalavimų, įtvirtinančių pareigą vengti interesų konflikto, užtikrinti nešališkumą bankroto byloje, nuolatos tobulinti savo žinias ir pan., tačiau taip pat prižiūrėti, ar bankroto administratoriai veikia efektyviai ir bankroto procesas nėra uždelstas, ar bankroto administratoriaus atlyginimas yra tinkamai nustatytas, galiausiai, ar bankroto administratorius laikosi etikos kodeksų nuostatų, o esant pažeidimų gali taikyti įvairias sankcijas: apriboti, sustabdyti veiklą ar skirti baudą. Didžiojoje Britanijoje netinkami bankroto administratorių veiksmai taip pat gali būti skundžiami neteisiminei institucijai, prižiūrinčiai bankroto administratorių veiklą ir padedančiai spręsti galimus bankroto administratorių ir kreditorių ginčus, neįtraukiant pastarųjų į dažnai jiems per brangius teismo procesus⁵¹.

Problemos tinkamai atstovauti kreditorių interesams, kai bankroto administratoriaus skyrimo teisė kreditoriams nesuteikiama, ir jų sprendimo būdai

Pažymėtina, kad nemažai valstybių, išanalizavusios problemas, kylančias dėl bankroto administratoriaus skyrimo, jų šališkumo vieno ar kelių kreditorių naudai, keitė procedūras, bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo teisę perleisdamos teismui, kitoms nuo teismo nepriklausančioms institucijoms ar šį procesą automatizuodamos⁵². Tačiau visi šie aptarti atvejai yra kritikuojami.

Pirma, bankroto administratorių atrankos teisę suteikus teismui ar atitinkamai institucijai, susiduriama su teorine problema – kreditorių autonomijos principo ribojimu, kuri jau aptartas šiame darbe.

Antra, vertinant praktines problemas, su kuriomis susiduriama teismui ar institucijoms suteikiant visišką teisę dėl bankroto administratoriaus skyrimo, daugiausia dėmesio skiriama korupcijos proble-

⁴⁸ GOODE, Roy. *Principles of Corporate Insolvency Law*. London: Sweet and Maxwell, 2011, p. 151.

⁴⁹ MCCORMACK, Gerard; *et al. European Insolvency <...>*, p. 77.

⁵⁰ GRUBER, U. Peter. Die neue <...>, p. 585.

⁵¹ MCCORMACK, Gerard; *et al. European Insolvency <...>*, p. 77.

⁵² The European Bank of Reconstruction and Development. *Assessment of Insolvency Office Holders: Review of the profession in the EBRD region* [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.insol.org/_files/pdf/EBRD%202014%20insolvency%20office%202019.10.2014_web%202.pdf>.

mai⁵³. Nors Vokietijos pavyzdys rodo, kad aktyvaus teismo vaidmuo atrenkant ir skiriant bankroto administratorius skatina bankroto administratorius išlaikyti gerą savo reputaciją, toks mechanizmas kai kurių autorių yra kritikuojamas dėl skaidrumo stokos ir galimos korupcijos⁵⁴. Korupcijos problematika, būtų galima teigti, eliminuojama Lietuvoje, kai automatizuota bankroto administratoriaus atrankos sistema užtikrina galimai sąžiningiausią jo parinkimą. Tačiau pagrįsta abejoti, ar vien atrankos sąžiningumo užtikrinimas yra pakankamas kriterijus tokią atrankos sistemą manyti esant efektyviausia ir tinkamiausia.

Tiek bankroto administratoriaus atrankos teisę suteikus teismui ar kitai institucijai, tiek ir esant automatizuotai sistemai, labai tikėtina, kad ir sistema, ir teismas ar atitinkama institucija ne visada galės tinkamai parinkti geriausiai konkrečios veiklos skolininką galintį administruoti bankroto administratorių. Ir, atvirkščiai, būtų galima labiau tikėtis, jog žinias apie skolininko veiklos specifiškumą turės bent dalis kreditorių, kurie prieš investuodami, tikėtina, analizavo skolininko veiklos specifiką, todėl labiau pagrįsta manyti, kad galėtų parinkti labiausiai atitinkamą patirtį turintį bankroto administratorių⁵⁵.

Lietuvos Respublikos bankroto administratorių atrankos taisyklėse⁵⁶, kartu su Pagal veiklos rūšies arba bankroto proceso vykdymo ypatumus išskirtų įmonių aprašu⁵⁷ įtvirtinami kriterijai, kuriais remiantis vertinama, ar bankroto administratoriui yra reikalingos specifinės žinios, tačiau pagal veiklos specifiką yra išskiriami tik Lietuvos banko prižiūrimi finansų rinkos dalyviai, neišskiriant kitų įmonių veiklos, pavyzdžiui, statybų, laivyno ar žemės ūkio veiklos, kuri galėtų būti reikšminga parenkant bankroto administratorių.

Taigi vien kreditorių teisės spręsti dėl bankroto administratoriaus parinkimo konkrečioje bankroto byloje panaikinimas ir bankroto administratoriaus atrankos procedūros automatizavimas nepasiekia kitų bankroto procesui reikšmingų tikslų.

Atvirkščiai, tarptautinių organizacijų tyrimai parodė, kad, taikant automatizuotą bankroto administratoriaus atrankos procedūrą, mažėja jų tarpusavio konkurencija⁵⁸, o kartu pačių bankroto administratorių suinteresuotumas tam tikruose bankroto procesuose veikti kuo efektyviau ir operatyviau⁵⁹. Lietuvoje, pakeitus bankroto administratorių atrankos procedūras, bendras procentas bankroto procese patenkinamų reikalavimų gana ženkliai sumažėjo⁶⁰. Be to, pakeitus bankroto administratoriaus atran-

⁵³ Žr. GRUBER, U. Peter. Die neue Korruptionierungsgefahr bei der Insolvenzverwalterbestellung, *Neue Juristische Wochenschrift*, 2013, Heft 9, p. 586. The World Bank. Principles for <...>; The European Bank of Reconstruction and Development. *Assessment of <...>*. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje 2008–2009 metais Lietuvos Respublikos Specialiosios tyrimų tarnybos atlikto tyrimo išvadoje pažymima, jog teismo ar institucijos teisė rinkti ir bankroto administratorių, nesant apibrėžtų bankroto administratorių atrankos vykdyti konkrečios įmonės bankroto procedūras atrankos kriterijų, sudaro sąlygas proteguoti atskirų bankroto administratorių kandidatūras, korupcijai ir piktnaudžiavimui (Žr. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2010 m. birželio 30 d. išvadą Nr. L-01-2032 „Dėl korupcijos rizikos analizės Ūkio ministerijoje“)

⁵⁴ Žr. GRUBER, U. Peter. Die neue <...>, p. 586.

⁵⁵ The European Bank of Reconstruction and Development. *Assessment of <...>*, taip pat UNCITRAL. Legislative <...>.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. liepos 9 d. nutarimas Nr. 647 „Dėl bankroto administratoriaus atrankos taisyklių patvirtinimo“.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. vasario 22 d. patvirtinto įsakymo Nr. IK-66 „Dėl pagal veiklos rūšies arba bankroto proceso vykdymo ypatumus išskirtų įmonių aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2016, nr. 2016-03539.

⁵⁸ MCCORMACK, Gerard; et al. *European Insolvency Law: Reform and Harmonization*. Edward Elgar Publishing Ltd., 2017, p. 81.

⁵⁹ UNCITRAL. Legislative <...>.

⁶⁰ 2014 metais bendras kreditorių reikalavimų patenkinimo procentas siekė 16,5 procento, iš jų 39,3 procento patenkinti kreditorių, kurių reikalavimai buvo užtikrinti turto įkeitimu. Palyginti 2017 metais bendras patenkintų kreditorių reikalavimų procentas buvo vos 12,2 procento, iš jų 23 procentai kreditorių, kurių reikalavimai buvo užtikrinti turto įkeitimu. Žr. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – AATVNV) parengtas įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų apžvalgas.

kos procedūrą, labai padidėjo bankroto procesų ne teisme skaičius⁶¹. Vertėtų paminėti, kad bankroto procese ne teismo tvarka teismas nėra bankroto procedūrų subjektas, todėl visus teismo kompetencijai priskirtus klausimus svarsto ir sprendžia kreditorių susirinkimas⁶², o tai, tikėtina, dar labiau apsunkina galimybes mažesnę galią turintiems kreditoriams ginti savo interesus. Taip pat 2015 metais įgyvendinti bankroto administratorių atrankos ir skyrimo pakeitimai, nei vėlesni jos tobulinimai nesumažino bankroto administratorių atliekamų pažeidimų, akivaizdu, turinčių įtakos kreditorių interesams, skaičiaus⁶³.

Pažymėtina, kad tik 2018 m. spalio 25 d. priimti ĮBĮ pakeitimai⁶⁴ suteikė AATVNVNT teisę bankroto administratoriams, kaip juridiniams asmenims, už daromus teisės aktų pažeidimus panaikinti teisę teikti bankroto administratoriaus paslaugas. Dėl ko, manytina, per 2018 m. buvo panaikinti net 55 įgaliojimai teikti bankroto administratoriaus paslaugas⁶⁵. Būtų pagrįsta manyti, kad tokios priemonės gali duoti reikšmingų rezultatų stiprinant bankroto proceso efektyvumą ir bankroto administratorių motyvaciją tinkamai atstovauti kreditorių interesams.

Žinoma, bankroto administratoriaus siekį veikti kuo operatyviau ir efektyviau gali paskatinti kitos priemonės, kurioms skiriama daug dėmesio Europos mastu, pavyzdžiui, aiški bankroto administratorių licencijavimo ir registravimo procedūra, reguliavimo ir priežiūros priemonės, kvalifikacijos reikalavimai, darbo standartai ir etikos kodeksai, bankroto administratorių pareiga teikti išsamią ir nuoseklią informaciją kitiems subjektams bankroto procese, aiški bankroto administratorių atlyginimo sistema⁶⁶. Kita vertus, negalima neįvertinti ir kitų priemonių, galinčių užtikrinti tinkamą bankroto administratorių veikimą bankroto procese, pavyzdžiui, sustiprintas kreditorių kontrolės mechanizmas, suteikiama balso teisė priimančiam sprendimui dėl įmonės veiklos bankroto procese tęsimo, informacijos rinkimo, stiprių galių suteikimas kreditorių komitetui, kuris Vokietijoje skiriamas sudėties, galinčios atstovauti skirtingoms kreditorių grupėms ir turintiems aiškias teises prižiūrėti bankroto administratoriaus veiklą, tinkamo bankroto administratoriaus atlyginimo mechanizmo įtvirtinimas, kaip antai Didžiojoje Britanijoje, kur kartu kreditoriams, nesantiems įkaito turėtojais, suteikiama teisė kreiptis į bankroto administratorių veiklą prižiūrinčią instituciją įvertinti, ar nustatytas atlygis atitinka teisės aktų reikalavimus ir standartus.

Išvados

1. Bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo reglamentavimas privalo būti vertinamas sistemškai, todėl valstybės turi būti suinteresuotos sukurti tokį bankroto administratoriaus atrankos ir skyrimo reglamentavimo mechanizmą, kuris leistų patiems kreditoriams veikti, siekiant apsaugoti savo, kaip visumos, interesus, kartu išlaikyti vienų kitiems prieštaraujančių interesų pusiausvyrą bei įgyvendinti bankroto tikslus.

⁶¹ Bankroto procesų ne teisme skaičius nuo ~2,8 procento visų 2014 metais pradėtų bankroto procesų išaugo iki 7,1 procento 2018 metais pradėtų bankroto procesų.

⁶² NORKUS, R.; KAVALNĖ, S. *Bankroto teisė: antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2011, p. 284.

⁶³ Palyginti žr. AATVNVNT parengtas 2015 ir 2018 metų Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių veiklos priežiūros ataskaitas.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo Nr. IX-216 11, 11-6 ir 11-7 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valsybės žinios*, 2018, nr. 2018-18207. Žr. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtas Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių veiklos priežiūros ataskaitas.

⁶⁵ Palyginti, per 2017 metus buvo panaikinti 4 juridinių asmenų įgaliojimai, o per 2016 metus – 15.

⁶⁶ The European Bank of Reconstruction and Development. *Assessment of Insolvency Office Holders: Review of the profession in the EBRD region* [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.insol.org/_files/pdf/EBRD%202014%20insolvency%20office%202019.10.2014_web%20.pdf>.

2. Kreditorių teisės parinkti bankroto administratorių panaikinimas nėra garantas, kad kreditorių interesai bus atstovaujami tinkamiausiai. Atvirkščiai, vien teisės kreditoriams dalyvauti renkant ir skiriant bankroto administratorių suteikimas esant kitoms tinkamai veikiančioms priemonėms netampa priežastimi bankroto administratoriui tapti šališkam ir priklausomam nuo vieno ar kelių kreditorių. Analizuojamų šalių patirtis rodo, kad, įtvirtinus tokias priemones, kaip antai bankroto administratoriaus veiklos kontrolės mechanizmas, balsavimo kreditorių susirinkimuose procedūrų tinkamas nustatymas ir kt., galima reikšmingai sumažinti galimų kilti problemų.

Literatūra

Norminiai teisės aktai ir jų parengiamoji medžiaga

1. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. IX-2085.
2. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, nr. 31-1010.
3. *Insolvenzordnung* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/inso/index.html>>.
4. Insolvency Act of United Kingdom [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>>.
5. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo Nr. IX-216 11, 11-6 ir 11-7 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2018, nr. 2018-18207.
6. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 4, 10, 11, 11⁴, 11⁵, 11⁶, 11⁷, 13, 13¹, 21, 22, 23, 26, 29, 31 ir 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XIP-4385.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 9 d. nutarimas Nr. 647 „Dėl bankroto administratoriaus atrankos taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2014, nr. 2014-10141.
8. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. vasario 22 d. įsakymo Nr. 1K-66 „Dėl pagal veiklos rūšies arba bankroto proceso vykdymo ypatumus išskirtų įmonių aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2016, nr. 2016-03539.

Specialioji literatūra

9. ARMOUR, J.; et al. *The Costs and Benefits of Secured Creditor Control in Bankruptcy: Evidence from the UK* (2009 m. kovo 1 d.). 1st Annual Conference on Empirical Legal Studies Paper, University of Cambridge Centre for Business Research Working Paper No. 332 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=912302>. or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.912302>>, <<https://doi.org/10.2139/ssrn.912302>>.
10. BRIDGE, Catherine. Insolvency office holders: a new study by the EBRD provides insight into creditors' rights in insolvency. *Law in transition*, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ebrd.com/downloads/research/law/lit114b.pdf>>.
11. FREGE, Michael; et al. *Insolvenzrecht*. München: Verlag C.H.Beck oHG, 2015.
12. GOODE, Roy. *Principles of Corporate Insolvency Law*. London: Sweet and Maxwell, 2011.
13. GRUBER, U. Peter. Die neue Korruptiongefahr bei der Insolvenzverwalterbestellung, *Neue Juristische Wochenschrift*, 2013, Heft 9, p. 584–586.
14. JAZBUTIS, Remigijus. Bankroto administratoriaus statusas. Tendencijos ir perspektyvos. *Teisės problemos*, 2004, Nr. 3 (45), p. 5–21.
15. KAVALNĖ, Salvija, et al. *Bankroto teisė: pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009.
16. KEAY, A.; WALTON, P. *Insolvency Law. Corporate and Personal. Third edition*. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2012.
17. KEAY, Andrew. Balancing interests in Bankruptcy Law. *Common Law World Review*, 2000, t. 206.
18. KEAY, Andrew. Insolvency law: A matter of public interest? Northern Ireland Legal Quarterly, 2000, t. 51, p. 509–534.
19. KOSTER, Malte. *Die Bestellung des Insolvenzverwalters: Eine vergleichende Untersuchung des deutschen und englischen Rechts*, Nomos Verlagsgesellschaft MbH & Co, 2005.
20. MEŠKYS, L.; MATEKONYTĖ, U. Bankroto administratoriaus nešališkumo užtikrinimas Baltijos šalyse: bankroto administratoriaus skyrimo aspektai. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 2014, t. 12, p. 63–80.

21. MCCORMACK, Gerard; *et al.* *European Insolvency Law: Reform and Harmonization*. Edward Elgar Publishing Ltd., 2017.
22. NORKUS, R.; KAVALNĖ, S. *Bankroto teisė: antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2011.
23. UHLENBRUCK, Wilhelm. Aus- und Abwahl des Insolvenzverwalters – Eine Schicksalsfrage der Insolvenzreform. *KTS. Zeitschrift für Insolvenzrecht*, 1989, Heft 2, p. 229–252.
24. UHLENBRUCK, Wilhelm, *et al.* *Insolvenzordnung* [Elektronische Ressource]: Kommentar. München, 2015.
25. WESTERMANN, Ann-Kristin. *Die Auswahl und die Bestellung des (vorläufigen) Insolvenzverwalters im Widerstreit der Interessen von Gläubigern und Schuldner*. Köln: RWS Verlag Kommunikationsforum GmbH, 2016, <<https://doi.org/10.15375/9783814557670-fm>>
26. VĖLYVIS, S.; MIKUCKIENĖ, V. Origin of Bankruptcy procedure in Roman Law. *Jurisprudencija*, 2009, Nr. 3(117), p. 285–297.

Kiti šaltiniai

27. The European Bank of Reconstruction and Development. *Assessment of Insolvency Office Holders: Review of the profession in the EBRD region* [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.insol.org/_files/pdf/EBRD%202014%20insolvency%20office%2029.10.2014_web%20.pdf>.
28. The World Bank. *Principles for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems* [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. spalio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/518861467086038847/pdf/106399-WP-REVISED-PUBLIC-ICR-Principle-Final-Hyperlinks-revised-Latest.pdf>>.
29. The World Bank. *Principles for Effective Creditor/Debtor Regimes* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <[http://siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/2015_Revised_ICR_Principles\(3\).pdf](http://siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/2015_Revised_ICR_Principles(3).pdf)>.
30. UNCITRAL. *Legislative Guide on Insolvency law* [interaktyvus]. New York: United Nations, 2005 [žiūrėta 2017 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf>.
31. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2010 m. birželio 30 d. išvada Nr. L-01-2032 „Dėl korupcijos rizikos analizės Ūkio ministerijoje“.

Teismų praktika

32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybinė mokesčių inspekcija v. UAB „Šilterma“*, bylos Nr. 3K-3-486/2010, kat. 126.3.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *V.K. v. UAB „Skirmuva“*, bylos Nr. 3K-3-477/2011, kat. 126.3., 126.5.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank Finland Plc v. UAB „Ingero“*, bylos Nr. 3K-3-16/2014, kat. 126.1, 126.7.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje *A.L., V.L. v. UAB „Principo reikalas“*, Nr. e3K-3-263-313/2017, kat. 3.4.2.8.4., 3.4.2.10.2.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje *Z.V. v. BUAB „FF Lizingas“ bankroto byloje*, bylos Nr. 3K-3-432-313/2017, kat. 3.4.3.5.6.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank AB Lietuvos skyrius BUAB „VM Investicija“ bankroto byloje*, bylos Nr. E3K-3-142-690/2018, kat. 3.4.3.1.
38. Lietuvos apeliacinis teismas. 2018 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-412-330/2018 *UAB „Lintera“ v. A.T.*, kat. 3.3.1.17.

The Representation of Creditors' Interests in Appointing a Bankruptcy Administrator

Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė

(Vilnius University)

S u m m a r y

The representation of creditors' interests in appointing a bankruptcy administrator is analyzed in this article. Taking into consideration the aims of bankruptcy and the various conflicting interests in the bankruptcy process, this article assesses the role of the bankruptcy administrator and the significance of implementing the principle of creditor autonomy in the bankruptcy proceedings. It also analyzes the right of creditors to participate in the process of selecting and appointing a bankruptcy administrator.

The article examined both theoretical and practical problems encountered when granting creditors the right to participate in the procedure of the appointment of a bankruptcy trustee and when this right was denied. After comparing and assessing different regimes, regulations and practices in a few countries, it has been concluded that granting too extensive creditor autonomy in the process of the appointment of a bankruptcy administrator, as well as the full elimination of creditors from the process, pose a number of problems and may have highly undesirable consequences. However, considering the fact that creditors' interests in the bankruptcy process are the most important ones, although not the only ones, the role of the bankruptcy administrator becomes of paramount importance while ensuring the proper representation of creditors' interests. Therefore, the significance of the principle of creditor autonomy must be considered first before restricting the rights of creditors in bankruptcy procedures. Additional legislative measures preventing unlawful acts and the abuse of law must be researched and introduced instead.

Kreditorių interesų atstovavimas skiriant bankroto administratorių

Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Straipsnyje analizuojamas kreditorių interesų atstovavimas skiriant bankroto administratorių. Atsižvelgiant į keliamus bankroto tikslus ir į vyraujančius skirtingus interesus bankroto procese, straipsnyje vertinamas bankroto administratoriaus vaidmuo ir kreditorių autonomijos principo įgyvendinimo svarba bankroto procese bei analizuojama kreditorių teisė dalyvauti renkant ir skiriant bankroto administratorių.

Straipsnyje analizuojamos teorinės ir praktinės problemos, su kuriomis susiduriama suteikiant kreditoriams teisę dalyvauti skiriant bankroto administratorių ir ją ribojant. Įvertinus tam tikrų šalių skirtingą reglamentavimą ir praktiką, daroma išvada, kad tiek per didelės autonomijos kreditoriams suteikimas skiriant bankroto administratorių, tiek visiškas kreditorių teisės dalyvauti skiriant bankroto administratorių apribojimas turi savitą problematiką. Vis dėlto, įvertinant tai, kad kreditorių interesas, nors ir ne vienintelis, bankroto procese yra svarbiausias, bankroto administratoriaus vaidmuo užtikrinant šio intereso atstovavimą yra itin svarbus. Todėl, prieš ribojant kreditorių teisę dalyvauti bankroto procese, turi būti atsižvelgta į kreditorių autonomijos principo svarbą bankroto procese ir ieškoma papildomų priemonių, ribojančių neteisėtų veiksmų, piktnaudžiavimo procesu galimybes, įtvirtinimą.